

Geschorst onder voorwaarden. Meningen van jeugdige verdachten, ouders en jeugdreclasserders²

26

In Nederland wordt in jeugdstrafzaken veelvuldig gebruik gemaakt van de schorsing van voorlopige hechtenis onder bijzondere voorwaarden. Die vindt niet alleen plaats als alternatief voor voorlopige hechtenis, maar ook om vroegtijdige interventies te faciliteren. Dit heeft geleid tot kritiek vanuit de rechtswetenschap. Tot op heden ontbreekt in het debat echter het perspectief van diegenen die in de praktijk direct bij de tenuitvoerlegging betrokken zijn. Deze bijdrage beoogt deze leemte op te vullen door inzicht te verschaffen in de beleving en percepties van jeugdige verdachten, hun ouders en jeugdreclasserders. Duidelijk zal worden dat er een aanzienlijke discrepantie bestaat tussen hun percepties van de voorwaardelijke schorsing en diverse hierop betrekking hebbende juridische uitgangspunten. Op basis van deze constatering voorziet deze bijdrage in reflecties op juridische uitgangspunten, wetgeving en rechtspraak. Ook worden concrete voorstellen aangedragen om de discrepantie tussen de juridische en empirische realiteit te verkleinen.

1 Inleiding

In Nederland wordt nog altijd veelvuldig gebruik gemaakt van voorlopige hechtenis in jeugdstrafzaken, ondanks de eerder hierop geuite kritiek van onder meer het Kinderrechtencomité van de Verenigde Naties.³ In 2011 werden 1.559 jongeren voorafgaand aan een veroordeling in een justitiële jeugdinrichting geplaatst en op 1 januari 2012 bestond 74% van de totale populatie minderjarigen in justitiële jeugdinrichtingen in Nederland uit voorlopig gehechten.⁴ Deze cijfers vormen echter slechts het topje van de ijsberg. Het is evident dat het daadwerkelijke aantal bevelen tot voorlopige hechtenis van jeugdigen vele malen hoger ligt. In Nederland wordt in jeugdstrafzaken namelijk zeer veel gebruik gemaakt van de voorwaardelijke schorsing van de voorlopige hechtenis, waardoor een groot deel van de jongeren niet in een justitiële jeugdinrichting terecht komt.⁵ Gelet op het uit het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK) voortvloeiende uitgangspunt dat vrijheidsbeneming van minderjarigen een *ultimum remedium* is, en dat waar mogelijk minder ingrijpende alternatieven de voorkeur verdienen, lijkt de Nederlandse schorsingspraktijk in beginsel positief.⁶

In de praktijk is het gebruik van de schorsing en de daaraan verbonden voorwaarden echter niet slechts beperkt tot het bieden van een minder ingrijpend alternatief voor voorlopige hechtenis. Vanuit het pedagogische idee van vroegtijdig en effectief interveniëren zijn in de

1. Promovendus aan de Universiteit Leiden. Deze bijdrage is gebaseerd op zijn afstudeeronderzoek aan de Universiteit Utrecht. Met dank aan prof. dr. I. Weijers, prof. mr. drs. M.R. Bruning en prof. mr. T. Liefwaard.
2. Citeerwijze: Y.N. van den Brink, 'Geschorst onder voorwaarden. Meningen van jeugdige verdachten, ouders en jeugdreclasserders', *DD* 2013, 26.
3. Kinderrechtencomité, *Concluding Observations of the Committee on the Rights of the Child: The Kingdom of the Netherlands* (CRC/C/NLD/CO/3), 30 januari 2009, §77.
4. DJI, *JJI in getal 2007-2011*, Den Haag: Ministerie van Veiligheid en Justitie 2012, p. 22; Defence for Children International & Unicef, *Jaarbericht Kinderrechten 2012*, Voorburg/Leiden 2011, p. 16.
5. J.A.C. Bartels, *Jeugdstrafrecht*, Deventer: Kluwer 2011, p. 147.
6. Zie artikel 37 onder b en 40 lid 3 en 4 IVRK.

loop der jaren in verschillende arrondissementen zeer creatieve toepassingen van de voorwaardelijke schorsing van voorlopige hechtenis in jeugdstrafzaken ontwikkeld. Zo kende de Rechtbank Amsterdam jarenlang het – inmiddels afgeschafte – Hamertjesmodel, waarbij aan bekende jeugdige verdachten direct een aantal uren werkstraf kon worden opgelegd als schorsingsvoorwaarde waaraan, indien de voorwaarden naar behoren werden nageleefd, de rechter op de eindzitting grotendeels gebonden was.⁷ Voorts wordt thans in het arrondissement Almelo met een model gewerkt waarin de schorsing van de voorlopige hechtenis in jeugdstrafzaken onder meer wordt gebruikt om bij bekende jeugdige *first offenders* in relatief lichte zaken door middel van schorsingsvoorwaarden een positieve gedragsverandering te bewerkstelligen en te voorkomen dat de jeugdige verder afglijdt in de criminaliteit. In dit kader wordt sommige bekende jeugdige verdachten de mogelijkheid geboden om mee te werken aan het zogenaamde ‘Twentsche Omslag’ programma, bestaande uit intensieve schorsingsvoorwaarden die op de eindzitting met de op te leggen straf worden verrekend.

Zonder deze in de praktijk ontwikkelde modellen te voorzien van een wettelijke basis, lijkt ook de wetgever in de regeling van de schorsingsvoorwaarden in artikel 2 Besluit gedragsbeïnvloeding jeugdigen (BGJ) uitdrukkelijk ruimte te geven voor het nastreven van vroegtijdige, positieve gedragsbeïnvloeding van de jeugdige door middel van de aan de schorsing te verbinden voorwaarden.⁸ Dit centraal stellen van gedragsbeïnvloeding in het kader van de voorwaardelijke schorsing van de voorlopige hechtenis heeft echter geleid tot kritiek vanuit de rechtswetenschap, waarbij vooral wordt gewezen op de potentiële onverenigbaarheid met de onschuldpresumptie en het dwangmiddelkarakter van de voorlopige hechtenis.⁹

Tot op heden is het debat over de voorwaardelijke schorsing van de voorlopige hechtenis in jeugdstrafzaken echter beperkt gebleven tot dergelijke juridische kritieken. Opvallend is dat de perspectieven van diegenen die direct zijn betrokken bij de tenuitvoerlegging van de voorwaardelijke schorsing van de voorlopige hechtenis onderbelicht zijn gebleven, in het bijzonder het perspectief van de jongere die de voorwaardelijke schorsing ondergaat.¹⁰ Deze bijdrage beoogt een aanzet te geven tot het opvullen van deze leemte aan de hand van de uitkomsten van een verkennend, kwalitatief empirisch onderzoek van bescheiden omvang. Eerst zal echter kort het juridisch kader van de voorwaardelijke schorsing van voorlopige hechtenis in jeugdstrafzaken uit de doeken worden gedaan.

7. Met de invoering van de Wet gedragsbeïnvloeding jeugdigen is de werkstraf, vanwege diens punitieve karakter, uitdrukkelijk als schorsingsvoorwaarde uitgesloten, hetgeen in wezen ook het einde betekende van het Hamertjesmodel. Zie: *Kamerstukken II 2005/06*, 30 332, nr. 3, p. 14.
8. Zie bijvoorbeeld de formulering van de restcategorie onder sub 9: ‘andere bijzondere voorwaarden, het gedrag van de jeugdige betreffende’.
9. Zie onder meer: J. uit Beijerse, ‘De nieuwe regeling van de schorsing van de voorlopige hechtenis bij jeugdigen in het licht van de onschuldconsumptie’, *Proces* 2009, p. 314-325; Y.N. van den Brink, ‘De onschuld voorbij? Over de toepassing van de voorlopige hechtenis ten aanzien van minderjarige verdachten in Nederland’, *FJR* 2012-4, p. 5-11.
10. Tot op heden is nog geen belevingsonderzoek verricht dat zich richt op de voorwaardelijke schorsing van de voorlopige hechtenis in jeugdstrafzaken. Dit in tegenstelling tot andere aspecten en modaliteiten van voorlopige hechtenis. Zie onder meer: B. Vermeer, *Strafprocessuele waarborgen tijdens het voorarrest van jeugdigen en hun beleving daarvan*, Antwerpen: Maklu 2012; V.I. Eichelsheim & A.M. van der Laan, *Strafbeleving onder jeugdigen in JJI's*, Den Haag: WODC 2011; A.M. van der Laan e.a., *Ik zit vast. Een exploratieve studie naar emotionele verwerking van justitiële vrijheidsbeneming door jongeren*, Den Haag: WODC 2008; J. Bos e.a., *Nachtdetentie voor jeugdigen in de voorlopige hechtenisfase*, Amsterdam: WODC 2006; G.J. Terlouw & P.A. Kamphorst, *Van vast naar mobiel. Een evaluatie van het experiment met elektronisch huisarrest voor minderjarigen als modaliteit voor de voorlopige hechtenis*, Den Haag: WODC 2002.

2 Het juridisch kader

De voorlopige hechtenis is een strafvorderlijk, vrijheidsbenemend dwangmiddel dat kan worden ingezet om het acute gevaar dat verdachte lopende de strafrechtelijke procedure de waarheidsvinding belemmert, vlucht, recidiveert of onrust in de samenleving veroorzaakt te bedwingen.¹¹ De Nederlandse wetgeving voorziet in de mogelijkheid om dit dwangmiddel ook ten aanzien van minderjarige verdachten toe te passen,¹² al kent de voorlopige hechtenis in jeugdstrafzaken een extra dimensie in de notie van het 'belang van het kind'. Het 'belang van het kind' vormt een leidend beginsel in het jeugdstrafrecht en heeft directe implicaties voor de toepassing van voorlopige hechtenis ten aanzien van jeugdigen.¹³ Zo dient er in jeugdstrafzaken nog terughoudender te worden omgegaan met het toepassen van vrijheidsbenemende dwangmiddelen dan in het commune strafrecht.¹⁴ Dit uitgangspunt is ook terug te vinden in de Nederlandse wettelijke regeling van de voorlopige hechtenis in het jeugdstrafrecht. In artikel 493 lid 1 Sv wordt namelijk voorgeschreven dat de rechter-commissaris of de raadkamer bij het bevelen van de voorlopige hechtenis ten aanzien van jeugdigen de mogelijkheid tot schorsing van de voorlopige hechtenis dient te onderzoeken. In het geval de rechter-commissaris of de raadkamer besluit over te gaan tot schorsing van de voorlopige hechtenis voorziet artikel 493 lid 6 Sv *juncto* artikel 2 lid 1 BGJ in de mogelijkheid bijzondere voorwaarden aan de schorsing te verbinden, zoals jeugdreclasseringsbegeleiding, een avondklok of het volgen van een leerproject.

Opmerkelijk genoeg is in de opsomming van de mogelijk op te leggen schorsingsvoorwaarden in artikel 2 lid 1 BGJ de restcategorie geformuleerd als 'andere bijzondere voorwaarden, het gedrag van de jeugdige betreffende', hetgeen lijkt te impliceren dat gedragsbeïnvloeding centraal wordt gesteld bij het opleggen van schorsingsvoorwaarden.¹⁵ Dit zou principieel onjuist zijn. De rechtvaardiging van het opleggen van bijzondere voorwaarden in de voorlopige hechtenisfase dient immers te worden gevonden in de ratio van de schorsing van de voorlopige hechtenis. Uit de wetsgeschiedenis volgt dat de ratio van de schorsing van de voorlopige hechtenis erin is gelegen dat, door het stellen van bijzondere voorwaarden, met de schorsing van de voorlopige hechtenis hetzelfde doel kan worden verwezenlijkt als met de tenuitvoerlegging van de voorlopige hechtenis.¹⁶ Dit betreft in wezen de subsidiariteit: wanneer met een minder ingrijpend middel hetzelfde doel kan worden bereikt, verdient dit middel de voorkeur. Uit Beijerse stelt terecht dat, gelet op de onschuldpresumptie, bijzondere voorwaarden die in het kader van de schorsing van de voorlopige hechtenis worden gesteld, slechts gerechtvaardigd kunnen worden op grond van het subsidiariteitsbeginsel.¹⁷

11. Deze functies van de voorlopige hechtenis vloeien voort uit de gronden genoemd in artikel 67a lid 1 en 2 Sv. Zie: F.W. Bleichrodt, *Onder voorwaarde* (diss. Nijmegen), Deventer: Gouda Quint 1996, p. 206.

12. Artikel 488 Sv *juncto* artikel 67 en 67a Sv.

13. Zie voor een beschouwing van de notie 'belang van het kind' in het kader van de voorlopige hechtenis: Van den Brink 2012, p. 5-6.

14. Dit volgt uit diverse internationale kinderrechtenstandaarden, waarin de notie 'belang van het kind' een centrale positie inneemt. Zo vloeit uit artikel 37 onder b en 40 lid 3 en 4 IVRK voort dat toepassing van vrijheidsbenemende dwangmiddelen ten aanzien van jeugdigen een *ultimum remedium* is en dat, waar mogelijk, minder ingrijpende alternatieven de voorkeur verdienen.

15. Zie artikel 2 lid 1 onder 9° BGJ. De wetgever lijkt echter enigszins terug te komen op het centraal stellen van gedragsbeïnvloeding bij het opleggen van schorsingsvoorwaarden. Zo is de frase 'voorwaarden het gedrag van de veroordeelde betreffende' recentelijk geschrapt uit de tekst van artikel 493 lid 6 Sv (*Stb.* 2011, 545). De tekst van artikel 2 lid 1 BGJ is echter nog ongewijzigd gebleven.

16. *Kamerstukken II* 1913/14, 286, nr. 3, p. 79-85. Zie ook: J. Silvis & C.M.I. van Asperen-de Boer, 'Dwangmiddelen tegen de persoonlijke vrijheid', in: M.L.C.C. de Bruijn-Lückers e.a. (red.), *Sdu Commentaar Strafvordering. Vooronderzoek*, Den Haag: Sdu Uitgevers 2011, aant. C2.

17. Uit Beijerse 2009, p. 316.

Dit impliceert dat de bijzondere voorwaarden dienen te strekken tot verwezenlijking van de strafvorderlijke doelstellingen van de voorlopige hechtenis, welke kunnen worden afgeleid uit de gronden van artikel 67a Sv.¹⁸ Gedragsbeïnvloeding als zodanig mag dan ook geen grondslag zijn voor het verbinden van bijzondere voorwaarden aan de schorsing van de voorlopige hechtenis. Dit volgt, behalve uit de onschuldpresumptie, tevens uit het karakter van de voorlopige hechtenis. De voorlopige hechtenis – en dus ook de schorsing daarvan onder bijzondere voorwaarden – is immers een dwangmiddel dat slechts kan worden ingezet ten behoeve van de strafvordering, en mag nimmer een doel op zich zijn.¹⁹

3 Het belevingsonderzoek

In het aan deze bijdrage ten grondslag liggende belevingsonderzoek zijn in de periode tussen februari en juli 2012 kwalitatieve interviews afgenomen met twintig respondenten die direct bij de tenuitvoerlegging van de schorsing betrokken zijn,²⁰ waaronder zeven jeugd-reclasseerders, zes jeugdige verdachten en zeven ouders.²¹ Hiermee wordt getracht een beter begrip te krijgen van de voorwaardelijke schorsing van de voorlopige hechtenis vanuit het perspectief van de betrokken jeugdreclasseerders, jeugdige verdachten en hun ouders. Een dergelijk kleinschalig onderzoek is uiteraard niet representatief en beoogt dit ook niet te zijn. Niettemin geven de opvattingen en ervaringen van de respondenten inzicht in de wijze waarop de voorwaardelijke schorsing van voorlopige hechtenis gepercipieerd en beleefd kan worden door diegenen die direct bij de tenuitvoerlegging betrokken zijn. In combinatie met bevindingen uit eerder onderzoek,²² kunnen langs deze weg knelpunten in de schorsingspraktijk aan het licht worden gebracht.²³

3.1 Percepties van jeugdreclasseerders

3.1.1 Schorsingsvoorwaarden als instrument voor jeugdhulpverlening

Jeugdreclasseerders hebben een belangrijke rol bij de schorsing van de voorlopige hechtenis in jeugdstrafzaken. Naast de begeleiding van, en het toezicht op de jongere gedurende de schorsing, hebben jeugdreclasseerders de taak om aan het begin van de schorsingsperiode een programma van voorwaarden op te stellen waaraan de jongere zich gedurende de

18. Bleichrodt 1996, p. 206.

19. Th.W. van Veen & J.P. Balkema, *Voorarrest. Strafprocessuele en sociaalrechtelijke aspecten*, Alphen aan den Rijn: H.D. Tjeenk Willink 1982, p. 21.

20. Het betrof semigestructureerde interviews, waarvan de duur varieerde tussen een half en anderhalf uur. De interviews zijn opgenomen op band en uitgewerkt in transcripties. De in deze bijdrage opgenomen citaten zijn afkomstig uit de transcripties, waarbij is getracht om zo dicht mogelijk bij de daadwerkelijke woordkeuze van de respondenten te blijven.

21. De geïnterviewde jeugdreclasseerders zijn werkzaam bij Bureau Jeugdzorg Almelo, Bureau Jeugdzorg Utrecht en de William Schrikker Groep (regio Midden Nederland). De jeugdige respondenten waren ten tijde van het interview of kort daarvoor onderworpen aan bijzondere voorwaarden in het kader van de schorsing van de voorlopige hechtenis. De jeugdige respondenten waren jongens in de leeftijd van dertien tot en met achttien jaar, doch allen waren minderjarig ten tijde van het vermeende delict en worden volgens het jeugdstrafrecht berecht. De geïnterviewde ouders betreffen ouders van vijf van de zes jeugdige respondenten, waaronder twee ouderparen, twee alleenstaande moeders en één alleenstaande vader. Vanwege de bescherming van de anonimiteit zullen de namen, woonplaatsen en overige persoonlijke informatie over de ondervraagde jeugdige verdachten en hun ouders onvermeld blijven.

22. Zie paragraaf 4.

23. Zie hierover onder meer: J. uit Beijerse, 'De waarde van gesprekken met gedetineerde jongeren', in: J.P. van der Leun e.a. (red.), *De vogel vrij. Liber amicorum prof.dr.mr. Martin Moerings*, Den Haag: Boom Lemma uitgevers 2011, p. 159-169; M. Moerings, M. Boone & A.A. Franken, *Meningen van gedetineerden. Vijftig jaar later*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2008, p. 1-8.

schorsing dient te houden.²⁴ De aanzienlijke discretionaire ruimte waarover jeugdreclasserders in dit kader beschikken, biedt mogelijkheden om een op maat gemaakt interventieprogramma op te stellen. Een jeugdreclasserder van Bureau Jeugdzorg Utrecht beschrijft de wijze waarop hij hier invulling aan geeft als volgt:

“Je gaat alle leefgebieden langs: thuis, school, vrije tijd, noem maar op. Je gaat kijken: waar zijn de problemen, waar gaat het goed? Waar het goed gaat, ga je het voortzetten. Daar waar de problemen liggen, daar ga je aan de slag. Erg belangrijk is een dagbesteding. Als een jongere nog leerplichtig is, dan moet hij naar school. Is hij al wat ouder, dan kan het ook werk zijn. Daar ga je eerst mee aan de gang.”

Jeugdreclasserders kunnen op deze wijze inspelen op de individuele behoeften van de jongere in kwestie, om zo de problemen in verschillende leefgebieden van de jongere aan te pakken. Hierbij geldt als prioriteit dat de jongere een nuttige dagbesteding heeft. Opvallend is dat alle geïnterviewde jeugdreclasserders van mening zijn dat de doelen van het schorsingsprogramma zich niet slechts richten op de schorsingsfase, maar ook op de langere termijn. Zo stelt een jeugdreclasserder van de William Schrikker Groep:

“Als dagbesteding er nog niet is, dan moet dat op korte termijn gebeuren. Is het maart en kan hij pas in september instromen [bij een opleiding, YB], dan ga je kijken of hij zich ergens kan aanmelden. In de tussentijd moet hij dan ergens gaan werken. Dus vaak probeer je zowel naar de korte als lange termijn te kijken. Want uiteindelijk kijk je ook naar later; hij moet ook wel iets van een opleiding doen waar hij verder mee kan. (...) Het is niet een kwestie van een paar weekjes tot de zitting overbruggen.”

De doelen van het opleggen van voorwaarden en het opstellen van een programma tijdens de schorsingsfase blijven aldus niet beperkt tot het bieden van een minder ingrijpend alternatief voor voorlopige hechtenis om de periode tot aan de zitting te overbruggen. De beoogde doelen reiken veel verder. Sommige jeugdreclasserders beschouwen het opleggen van voorwaarden in het kader van de schorsing van de voorlopige hechtenis zelfs primair als een instrument voor jeugdhulpverlening. Zo stelt een jeugdreclasserder van Bureau Jeugdzorg Almelo dat de op te leggen schorsingsvoorwaarden hoofdzakelijk dienen als basis om ‘sturing te geven aan het hulpverleningsproces’. Dit komt ook tot uitdrukking in de opvatting van enkele geïnterviewde jeugdreclasserders dat juridische bezwaren tegen het interveniëren in de schorsingsfase – zoals de onschuldpresumptie – ondergeschikt zijn aan het hulpverleningsbelang. Zo beschouwt een jeugdreclasserder van de William Schrikker Groep het opleggen van ingrijpende voorwaarden in de schorsingsfase ten aanzien van ontkenkende verdachten niet als problematisch, zolang de betreffende jongere dit ‘nodig’ heeft:

“Sommige jongens hebben een ITB plus, een weekschema, gewoon nodig. Het is wel een soort straf, maar vaak pedagogisch gezien ook wel nodig. Dus dan kan ik het ook niet heel vervelend vinden dat zo’n jongen ontèrecht zo’n schema heeft, want het helpt ze vaak wel. Het is ergens toch ook een soort van jeugdhulpverleningsmaatregel, want je vraagt niet om een ITB plus als je niet vindt dat het nodig is. Je vraagt hierom als ouders de regels niet kunnen handhaven en hij ’s nachts naar

24. Dit houdt verband met de praktijk dat rechters bij de schorsing van de voorlopige hechtenis doorgaans de voorwaarde opleggen dat de jeugdige verdachte zich gedurende de schorsing dient te houden aan de aanwijzingen van de jeugdreclassering (artikel 2 lid 1 onder 1° BGJ).

buiten gaat en met verkeerde vrienden omgaat. Ook al kom je niet met politie in aanraking, dat heeft geen positieve invloed op jouzelf. Daarom probeer ik me echt te richten op zo'n jongere; wat heeft hij nodig? Dan kun je eigenlijk nooit verkeerd zitten. Als hij onschuldig blijkt is het wel lullig, maar dat zegt toch wel iets over de mensen met wie hij omgaat, want je wordt niet zomaar ergens van verdacht."

In de ogen van de ondervraagde jeugdreclasseerders lijken de schorsingsvoorwaarden aldus vooral – zoals één van de respondenten het verwoordt – 'pedagogisch effectief' te moeten zijn.

3.1.2 *Voordelen van interveniëren door middel van schorsingsvoorwaarden*

Volgens de ondervraagde jeugdreclasseerders heeft het interveniëren door middel van de bijzondere voorwaarden tijdens de schorsing van de voorlopige hechtenis specifieke voordelen ten opzichte van zowel strafrechtelijk interveniëren na een veroordeling en civielrechtelijk ingrijpen. Dit houdt allereerst verband met de druk die de recentelijke arrestatie en de naderende zitting met zich brengen, hetgeen een positieve uitwerking heeft op de bereidheid om goed mee te werken met de opgelegde schorsingsvoorwaarden.

"Er zit veel druk op de ketel in de schorsing. Dat is juist wat eigenlijk wel prettig werkt, omdat de jongere weet 'ik moet geen rare dingen doen'. De hele boel staat op spanning, zeker ook thuis. Hij zal moeten laten zien dat hij zijn best doet." (Jeugdreclasseerder, B/JZ Almelo)

Een jeugdreclasseerder van de William Schrikker Groep ziet dit als een groot voordeel van interveniëren in de schorsingsfase ten opzichte van interveniëren na een veroordeling.

"Bij een schorsing is het heel vers en leef je toe naar een zitting. Als de zitting is geweest en je hebt een veroordeling, dan voelen ze zich weer een vrije vogel. (...) De druk van 'ik moet me bewijzen, want er gaat zo iemand over mij beslissen' valt weg bij zo'n jongere."

Verschillende ondervraagde jeugdreclasseerders signaleren een algemeen motivatiepatroon van jongeren gedurende de schorsing van de voorlopige hechtenis. Een jeugdreclasseerder van de William Schrikker Groep verwoordt dit als volgt:

"De eerste week van de schorsing is de motivatie enorm en dan zwakt het steeds verder af, en dan als de zitting eraan komt dan schiet het weer omhoog. Dat is echt in 90% van de gevallen zo. Als ze net geschorst zijn, dan hebben ze nog vers in hun hoofd hoe het was om vast te zitten dus dan willen ze absoluut meewerken, maar na een aantal weken zie je dat echt verslappen, want dat schrik-effect beklijft niet. Maar als de zitting eraan komt, dan voelen ze in één keer weer die spanning van 'ow, er moet wel een goed rapport komen...' en dan gaat het ineens weer omhoog."

De vrijlating uit voorarrest en de zitting – events die veelal het begin en eind markeren van de schorsingsfase – lijken aldus te fungeren als triggers van de motivatie van jongeren. Hiermee houdt verband dat een aantal jeugdreclasseerders meent dat de specifieke kansen voor effectief ingrijpen die de schorsingsperiode biedt grotendeels teniet worden gedaan in het geval de duur van de schorsing lang is.

"Het gaat er vooral om hoe lang het duurt voordat de zitting komt, want ook al zit hij in een schorsing en die zitting duurt nog drie kwart jaar, dan zakt de motivatie sowieso weg." (Jeugdreclasseerder, William Schrikker Groep)

In dit kader stelt één van de ondervraagde jeugdreclasseerders van Bureau Jeugdzorg Al-melo:

“Als een jongen vrij komt gaat het vaak de eerste twee á drie weken goed. Want dan zijn ze nog geschrokken en zit iedereen er aardig bovenop. Ze weten nog dat het niet zo leuk was in de JJI [justitiële jeugdinrichting, YB]. Daarna wordt het wat lossier. De vraag is hoe je daar mee omgaat. In het geval van opheffing schorsing is het over het algemeen in de zesde tot tiende week dat het fout gaat. Dan komt er wrijving en gaat hij er een beetje tegenin. (...) Dat is een bekend patroon.”

Tot slot wordt de mogelijkheid om de jongere terug te melden aan de officier van justitie in het geval de jongere de opgelegde voorwaarden overtreedt, genoemd als bijkomend voordeel van interveniëren in de schorsingsfase ten opzichte van strafrechtelijk interveniëren na een veroordeling en jeugdhulpverlening via de civielrechtelijke weg. De mogelijkheid tot opheffing van de schorsing fungeert volgens alle ondervraagde jeugdreclasseerders als een effectieve ‘stok achter de deur’. Een jeugdreclasseerder van Bureau Jeugdzorg Utrecht geeft uitdrukkelijk aan dat bij de begeleiding van jeugdige cliënten na hun veroordeling regelmatig het probleem opspeelt dat de vervangende sanctie – bijvoorbeeld een taakstraf – niet zwaar genoeg is om de jongere er toe aan te zetten zich aan de bijzondere voorwaarden te houden. De opheffing van de schorsing daarentegen, heeft volgens de betreffende jeugdreclasseerder wel voldoende ‘afschrikkende werking’ om dit te bewerkstelligen.

“Wij hoeven niet heel vaak terug te melden, want ze weten wel ‘dan zit ik weer binnen’. Tijdens de schorsing kunnen ze niet afwegen tussen het houden aan de voorwaarden of een taakstraf, want dan [als ze zich niet aan de voorwaarden houden, YB] zitten ze gewoon binnen en daar zit voor hun te veel verlies in.”

Al met al, lijken jeugdreclasseerders de schorsing van de voorlopige hechtenis te beschouwen als een periode met specifieke mogelijkheden voor effectieve interventies ten aanzien van jongeren.

3.2 *Percepties van jeugdige verdachten*

3.2.1 *Straf*

Jeugdige verdachten kunnen tijdens de schorsing onderworpen zijn aan een verscheidenheid aan voorwaarden, uiteenlopend van periodiek contact met de jeugdreclassering tot intensieve weekprogramma's – zoals ITB plus – en zelfs huisarrest. De aard en intensiteit van de opgelegde voorwaarden hebben vanzelfsprekend invloed op de wijze waarop een jeugdige verdachte de schorsing beleeft. De beleving en de percepties van de voorwaardelijke schorsing zijn ook sterk afhankelijk van de persoonlijkheid, de leeftijd, de verstandelijke vermogens en de thuissituatie van de jongere. Desalniettemin kan volgens een aantal ondervraagde jeugdreclasseerders gesteld worden dat jongeren de schorsingsvoorwaarden over het algemeen als straf ervaren. Dit beeld wordt bevestigd door de jeugdige respondenten in het onderhavige onderzoek. Eén van de jeugdige respondenten verwoordt dit als volgt:

“Ik zie dit wel echt als straf ja. Dat meen ik echt. Ik ben gewend dat ik elke vrijdag en zaterdag in de stad was en doordeweeks altijd met vrienden. En dan in één klap ben je helemaal ingestort, omdat je vast zit [in voorarrest, YB]. Dan heb je helemaal niks en niemand. En dan kom je terug [de

voorlopige hechtenis wordt voorwaardelijk geschorst en de jeugdige mag naar huis, YB] en dan moet je weer even wennen aan je vrijheid, maar toch is er wel een heel verschil. Want best veel vrijheid wordt alsnog van je afgenomen; dingen die je niet mag doen enzo. En dat is wel moeilijk.”

Het als ‘bestraffend’ ervaren karakter van de schorsingsvoorwaarden kan met name door ontkenkende verdachten als onrechtvaardig ervaren worden. Zo stelt één van de ‘ontkenkende’ respondenten, die gedurende de schorsing voor zes maanden onderworpen is aan een avondklok, uitdrukkelijk dat hij zich ten onrechte behandeld voelt als een veroordeelde:

“Ik voel me op dit moment eigenlijk al een soort veroordeelde. Waarom? Ja, ik zit er [avondklok, YB] nu al zolang mee dat het lijkt alsof ik nu al veel harder ben gestraft dan die andere twee [medeverdachten, YB] die al veroordeeld zijn.”

Opvallend is echter dat dit ‘bestraffende’ karakter van de schorsingsvoorwaarden door bekende verdachten niet altijd als bezwaarlijk wordt ervaren; sommigen lijken dit te beschouwen als een logische reactie op het door hen gepleegde delict. Zo stelt één van de ‘bekennende’ respondenten:

“Je zit in een strafperiode, het hoort erbij.”

Sommige ‘bekennende’ verdachten lijken zelfs liever direct met de straf te beginnen dan te wachten op de formele veroordeling op de eindzitting. Eén van de respondenten, woonachtig in de omgeving van Almelo, ervaart het dan ook als positief dat het ‘Twentsche Omslag’ programma hem die gelegenheid biedt, door middel van intensieve schorsingsvoorwaarden die op de eindzitting met de op te leggen straf worden verrekend.

“Ik heb het [de straf, YB] wel liever nu gelijk. Anders ben je al helemaal gewend aan je vrijheid enzo. Dan heb je het weer leuk gehad, bent weer uit geweest enzo, en dan zo ineens kan alles veranderen. Dat is niet leuk. Dan ben je alweer een half jaar verder. Ik heb zoiets van ‘doe het er maar in één keer achteraan’: je bent gepakt, de straf en dan de zitting.”

Aldus kan voorzichtig worden gesteld dat jeugdige verdachten de voorwaardelijke schorsing als straf ervaren. De ervaren (on)rechtvaardigheid van de ‘bestraffende’ schorsingsvoorwaarden lijkt echter voor een belangrijk deel af te hangen van de proceshouding van de jeugdige verdachten ten aanzien van de schuldvraag. Met andere woorden: voor wat betreft de wijze waarop de ‘bestraffende’ schorsingsvoorwaarden worden beleefd, lijkt er een verschil te bestaan tussen ‘ontkenkende’ en ‘bekennende’ verdachten.

3.2.2 Voorlopige hechtenis vs. schorsing onder voorwaarden

In lijn met het zojuist beschreven, door jeugdreclasserders gesignaleerde algemene motiepatroon van jongeren gedurende de schorsing, geven een aantal jeugdige respondenten uitdrukkelijk aan dat zij het moment van schorsing (lees: vrijlating uit voorlopige hechtenis) als een grote opluchting hebben ervaren en dat zij in eerste instantie gemotiveerd waren om zich aan de voorwaarden te houden. Jongeren die het aan de schorsing voorafgaande voorarrest als zeer zwaar ervaren lijken de schorsing vooral te beschouwen als een zeer welkome mogelijkheid om naar huis te mogen, ongeacht de voorwaarden die aan de schorsing verbonden zijn. Instemmen met de schorsingsvoorwaarden is in dat geval geen moeilijke keuze:

"Je krijgt een soort contract met een stuk of tien regels voor je, dat zijn dan de voorwaarden, en daar moest ik toen mee instemmen. Nou dat doe je dan well.. haha."

Eén van de jeugdige respondenten, die werd geschorst onder de voorwaarde van 'huisarrest', beschrijft het moment van vrijlating uit de justitiële jeugdinrichting als volgt:

"Echt lekker [zijn ogen beginnen te stralen, YB]. Gewoon als je die lucht voelt, dat is echt lekker hoor. (...) Op dat moment vond ik het ook niet erg dat ik mijn huis niet uit mocht, maar toen ik een tijdje thuis was vond ik het toch wel heel moeilijk om binnen te blijven."

Eveneens overeenkomstig de constatering van de ondervraagde jeugdreclasseerders, lijkt de motivatie van jongeren om zich aan de schorsingsvoorwaarden te houden af te nemen naar mate de schorsing voortduurt. De schorsing onder voorwaarden, aanvankelijk beschouwd als zeer welkome mogelijkheid om naar huis te mogen, lijkt op den duur te veranderen in een last. Zo geven alle jeugdige respondenten aan dat zij de schorsing onder voorwaarden als zwaar ervaren, zeker indien dit weken of zelfs maanden voortduurt. Met name huisarrest of een 'avondklok' als bijzondere schorsingsvoorwaarden worden als een forse inbreuk op de vrijheid ervaren. Een concreet voorbeeld is het volgende citaat van een jeugdige respondent die gedurende de schorsing voor zes maanden onderworpen was aan een avondklok:

"Ik zat er gewoon elke dag mee... Er waren veel dagen waarop ik dacht 'het is nu 16.00 uur, over drie uurtjes moet ik weer thuis zijn'(...) Ik ben achttien geworden en ik heb gewoon al maanden geen avond meegemaakt... ook oud en nieuw enzo... Maar uitgaan en vrienden zijn niet eens het belangrijkste. Ze nemen je gewoon vrijheid af. Je raakt je vrije tijd kwijt; je moet wel gewoon thuis zitten. Op een gegeven moment ga je het gewoon zat raken en denk je van 'ik wil dit niet meer'."

Sommige jongeren ervaren de schorsing onder ingrijpende voorwaarden – zoals ITB plus (voorheen: ITB Harde Kern) – zelfs als zwaarder dan het verblijf in een justitiële jeugdinrichting. Zo percipieert een jeugdige respondent – die ten tijde van het interview in een justitiële jeugdinrichting verbleef omdat de schorsing van de voorlopige hechtenis was opgeheven – de constante zelfdiscipline om te voldoen aan de strikte schorsingsvoorwaarden, het intensieve toezicht door de jeugdreclassering en de dreiging dat de schorsing bij een enkele fout kan worden opgeheven als stressvoller en zwaarder dan een verblijf in een justitiële jeugdinrichting:

"ITB Harde Kern wil ik niet. Ze hebben het wel voorgesteld. Dan mag je maanden je huis niet uit, dan moet je steeds bellen van 'ik ga nu naar school, ik ben nu aangekomen op school'. De hele tijd de ogen van de politie en reclassering op je... dat trek ik niet. En dan word je uiteindelijk gewoon genaaid... Dan zit ik liever hier [in een justitiële jeugdinrichting, YB]. Dan kan ik gewoon rustig mijn tijd uit zitten."

Hij vervolgt:

"Ook voor mijn moeder is het beter als ik hier zit, want dan heeft zij geen verantwoordelijkheid. Zoals met avondklok en jeugdreclassering. Dan hoeft zij mij niet te 'snitchen' [verklikken, YB] enzo als ik toch naar buiten ga. (...) Mijn moeder zelf zegt dat ik het zelf moet weten of ik aan ITB wil meewerken of niet. Ze zegt dat ik het toch zelf moet doen. (...) Kijk thuis missen is wat anders, maar ik ben wel gewend hier."

Het feit dat de ondervraagde jeugdreclasseerders de dreiging tot opheffing van de schorsing beschouwen als 'effectieve stok achter de deur' indiceert echter dat jongeren de schorsing onder voorwaarden over het algemeen lijken te prefereren boven een verblijf in een justitiële jeugdinstelling. Dit wordt ook bevestigd door een aantal jeugdige respondenten; 'Schorsing is zwaar, maar beter dan vastzitten'. Niettemin stellen sommigen uitdrukkelijk dat de voordelen van de voorwaardelijke schorsing voor een deel teniet worden gedaan in het geval dat ingrijpende voorwaarden zijn opgelegd en de duur van de schorsing disproportioneel lang is in verhouding tot de duur van de voorlopige hechtenis in een justitiële jeugdinstelling. In dit kader merkt één van hen op:

"Ik zeg wel eens voor de grap: 'hadden ze me maar wat langer vast gehouden, dan was ik er nu vanaf geweest'."

Dit houdt verband met de wettelijke termijnen waaraan de voorlopige hechtenis – in tegenstelling tot de schorsing – gebonden is, waardoor zaken waarbij de verdachte in voorlopige hechtenis zit doorgaans veel eerder op zitting worden gebracht dan zaken waarbij de voorlopige hechtenis is geschorst. Voorts wordt de tijd dat een verdachte in voorlopig hechtenis verblijft – in tegenstelling tot de schorsingsvoorwaarden – verrekend met de op te leggen straf. Een respondent merkt op dat dit in zijn zaak tot de 'onrechtvaardige' situatie heeft geleid dat de twee meerderjarige medeverdachten – die tot aan de zitting in voorlopige hechtenis verbleven – na drie maanden waren 'afgestraft', terwijl zijn zaak na twee maanden voorlopige hechtenis en zes maanden voorwaardelijke schorsing nog steeds niet op zitting is geweest.

"Ik zit er nu al zolang mee dat het lijkt alsof ik nu al veel harder ben gestraft dan die andere twee die al veroordeeld zijn. Die hebben gewoon hun leven op kunnen pakken en kunnen doen wat ze willen, terwijl ik van alle kanten word gecontroleerd. Een avondklok, elke week die afspraken. Het lijkt alsof het maar niet ophoudt gewoon."

De bovenstaande citaten maken duidelijk dat de jeugdige respondenten, ondanks de aanvankelijke opluchting dat ze door de schorsing de justitiële jeugdinstelling mogen verlaten, de schorsingsvoorwaarden als zwaar ervaren. Opvallend is dat de lange duur van de schorsing en de ingrijpende schorsingsvoorwaarden na verloop van tijd zelfs als ingrijpender kunnen worden ervaren dan voorlopige hechtenis in een justitiële jeugdinstelling.

3.2.3 Effectieve jeugdhulpverlening?

Jeugdreclasseerders beogen met het opleggen van bijzondere voorwaarden in de schorsingsfase de problemen die op verschillende terreinen spelen in het leven van de jongere snel en adequaat aan te pakken. Wanneer dit hulpverleningsdoel tijdens de interviews aan de jeugdige respondenten wordt voorgehouden, wordt dit echter lang niet altijd herkend. Illustratief is de verontwaardigde reactie van één van de jeugdige respondenten die direct de beperkingen benadrukt die de schorsingsvoorwaarden aan zijn vrijheid stellen:

"Ik mag niet meer in de stad hangen, niet naar de skatebaan. Na schooltijd moet ik direct naar huis. Ik mag niet meer met bepaalde mensen omgaan. Er staan echt namen in van mensen met wie je niet om mag gaan. Ik mag niet samenscholen met de mensen van die groep, waaronder die jongens en dat meisje die daar [in voorarrest in het arrestantencomplex, YB] ook hebben gezeten. Eerlijk

gezegd vind ik het best wel erg dat ik niet meer met dat meisje om mag gaan... (...) En als iemand mij finaal in elkaar slaat, dan mag ik niks terug doen!”

Een andere jeugdige respondent stelt dat van hulpverlening geen sprake was door de tekortschietende begeleiding door de jeugdreclassering:

“Mijn voorwaarden waren: een avondklok om 20.00 uur, meewerken aan behandeling van de verslavingszorg en houden aan aanwijzingen van de jeugdreclassering. Ik moest ook naar school en proberen werk te zoeken en vrijetijdsbesteding, zoals de sportschool. Ze [de jeugdreclassering, YB] zouden mij helpen daarbij, maar ze hebben helemaal niks voor mij geregeld.”

Opvallend is dat in het bijzonder de jeugdige respondenten die kunnen worden aangemerkt als ontkennende verdachte of als verdachte in een lichte zaak, zich negatief uitlaten over de door de jeugdreclasserders beoogde positieve effecten van de schorsingsvoorwaarden. Gevoelens van onrechtvaardigheid over de ‘bestraffende’ voorwaarden lijken te overheersen. Dit sluit aan bij de algemeen aanvaarde wetenschappelijke inzichten dat het voor de effectiviteit van jeugdstrafrechtelijke interventies van essentieel belang is dat deze door de betrokkenen als begrijpelijk, eerlijk en rechtvaardig worden ervaren.²⁵ Deze inzichten brengen eveneens mee dat bekende verdachten die de ‘bestraffende’ voorwaarden beschouwen als een logische reactie op het door hen gepleegde delict, meer open staan voor de beoogde positieve invloeden van de schorsingsvoorwaarden. Deze aanname vindt steun in een citaat van een bekende, haast strafbehoefte respondent die een duidelijk verband ziet tussen de schorsingsvoorwaarden en zijn verbeterde schoolprestaties.

“Toen ik terugkwam [de voorlopige hechtenis geschorst werd, YB] had ik ook wel zoiets van ‘ik wil het wel anders gaan doen met school enzo’. Ik was wel echt laks met school, maar ik ben wel meer gaan doen sinds ik terug ben. Ik had er best wel meer zin in. En met die straf [schorsingsvoorwaarden, YB] zit je best wel veel aan huis enzo. Je gaat wel anders denken zeg maar. En nou heb ik ook mijn diploma gehaald. (...) Dit komt absoluut ook daardoor [de schorsingsvoorwaarden, YB]. Want als ik meteen alles weer mocht, uitgaan enzo... of het dan zoveel beter zou zijn geworden, dat weet ik niet. De knop ging daar [in de justitiële jeugdinstelling, YB] al om, door mijn ouders en vriendin enzo. Maar toch is het dan wel heel makkelijk om daarna weer in je oude leventje te vervallen zeg maar, als je direct alles weer zou mogen.”

Het bovenstaande levert aldus een indicatie op dat ook voor wat betreft (de beleving van) de pedagogische effectiviteit van schorsingsvoorwaarden een globaal onderscheid tussen ‘ontkennende’ en ‘bekennende’ verdachten relevant is.

3.3 *Percepties van ouders*

3.3.1 *Een zware belasting voor de ouders*

De ouders van de jeugdige verdachte hebben doorgaans een belangrijke rol tijdens de schorsing van de voorlopige hechtenis. De ondervraagde jeugdreclasserders stellen dat zij de ouders van de verdachte altijd actief bij het opstellen en het uitvoeren van het schorsingsprogramma proberen te betrekken en dat de medewerking van de ouders cruciaal is voor het slagen van een voorwaardelijke schorsing in een jeugdstrafzaak. Vaak krijgen

25. P. van der Laan & A. Slotboom, ‘Wat werkt?’, in: I. Weijers (red.), *Justitiële interventies. Voor jeugdige daders en risicojongeren*, Den Haag: Boom Juridische uitgeverij 2008, p. 116.

ouders de taak om intensief toezicht te houden op de naleving van de schorsingsvoorwaarden door hun kind. Ondanks dat ouders doorgaans erg opgelucht zijn dat hun kind door de schorsing de justitiële jeugdinrichting heeft mogen verlaten en weer thuis is, kunnen de schorsingsvoorwaarden ook een flinke belasting voor de ouders opleveren, met name bij voorwaarden zoals ITB plus, huisarrest of een avondklok. Dit komt ook duidelijk naar voren in de interviews met de ouders in het onderhavige onderzoek. Illustratief is het volgende citaat van één van de ouders van een jeugdige verdachte met 'huisarrest':

"Het is voor ons als ouders ook een hele opgave. Het is ook lang zat, want ook wij hebben allerlei beperkingen, want er moet natuurlijk in principe altijd iemand thuis zijn. Nu gaandeweg het traject wordt het iets makkelijker, maar zeker in het begin moest echt altijd één van ons beiden thuis zijn. Dat is wel echt een opgave. In het begin denk je 'het gaat wel', maar na een maand of twee, drie begint het echt wel een beetje te knagen. Nu gaat het allemaal beter, maar er was wel een periode dat het ook voor ons op een brekpunt stond."

Enkele ouders geven aan dat het intensief toezicht op hun kind gedurende de schorsing aanzienlijke spanningen tussen ouder en kind oplevert. Zo stelt een alleenstaande vader dat de voorwaarde dat zijn zoon – die ten tijde van de schorsing meerderjarig is geworden – het huis in de avond slechts mag verlaten onder ouderlijk toezicht geregeld discussies oplevert. Ook de constante ouderlijke controle wekt onderlinge irritaties op.

"Als hij zegt 'ik wil om 22.00 uur daar heen' en ik heb geen zin om daar naar toe te gaan of om hem te brengen, dan mag hij niet weg en dan krijg je discussies. (...) En X [zoon, YB] vindt het weer niet leuk dat hij gecontroleerd wordt. Want als hij bijvoorbeeld bij zijn moeder wegging, dan kreeg ik een telefoontje van zijn moeder van 'hij gaat nu de deur uit' en als hij binnen is moet ik haar weer bellen. Want ja, je weet maar nooit..."

Voorts kan het vereiste intensief ouderlijk toezicht tijdens de schorsing met name voor alleenstaande ouders ook praktische problemen opleveren. Zo stelt een alleenstaande moeder dat ze veel problemen ondervindt met het combineren van het ouderlijk toezicht en haar baan in de kraamzorg.

"Je voelt op een gegeven moment echt alsof je een oppas nodig hebt. Constant van 'waar ben je?, kom je direct na school naar huis?'. Niet alleen hij staat onder curatele, ook ik! En nou ja, met mijn werk... Als ik moet werken, dan moet ik werken. Ik kan niet nu zeggen 'dan ga ik niet werken'. Ik ben bijna twee weken thuisgebleven voor hem."

Doordat de voorwaarden die aan de schorsing zijn verbonden ook aanzienlijke beperkingen van de vrijheid van de ouders met zich kunnen brengen, beschouwen sommige ouders de schorsingsvoorwaarden niet alleen als straf voor hun kind, maar ook als straf voor zichzelf.

"Ja, ik zie dit wel als straf. We doen het voor hem, maar wij als ouders worden natuurlijk ook ingeperkt. (...) Het is best zwaar. We moeten echt mekaar aflossen. Ik zit met werk, mijn man loopt op het moment thuis. Dus we lossen mekaar af. Het is best wel zwaar zeg maar. En ook dat aan de tijden houden hè. Je moet zo laat binnen zijn enzo en bijtijds ook weggaan om weer thuis te zijn."

De enorme weerslag van de schorsingsvoorwaarden op het leven van de ouder leidt er zelfs toe dat niet alle ouders zichzelf in staat achten om voor een lange tijd te voldoen aan hetgeen het aan het kind opgelegde schorsingsprogramma van de ouder eist. Illustratief is een

citaat van een alleenstaande moeder wier achttienjarige zoon tijdens de schorsing een week verplicht thuis heeft moeten zitten, waarin zij stelt dat zij zich niet in staat acht om voor een langere tijd te waarborgen dat haar zoon zich aan zijn 'huisarrest' houdt.

"Ik zou dat niet vol kunnen houden. Dat zouden we samen niet volhouden. Dan ben ik ook niet sterk genoeg. (...) Hij is daar ook het type niet voor, omdat hij echt zo'n buitenratje is. (...) Dan moet je als moeder heel sterk in je schoenen staan. Het is echt heel moeilijk. Dan is het geloof ik beter dat ze hem vasthouden, dan dat hij een paar weken bij mij binnen moet blijven."

Duidelijk is aldus dat de schorsingsvoorwaarden niet alleen de jeugdige verdachten zelf treffen, maar ook voor de ouders een enorme belasting kunnen zijn. Typerend is dat sommige ouders zich zelfs persoonlijk 'gestraft' voelen door de schorsingsvoorwaarden die zijn opgelegd aan hun kind.

3.3.2 Effectieve jeugdhulpverlening?

De ouders van de jeugdige respondenten lijken over het algemeen meer oog te hebben voor de door de jeugdreclasserders beoogde positieve effecten van de opgelegde schorsingsvoorwaarden dan de jongeren zelf. Ondanks dat van veel voorwaarden het nut niet wordt ingezien, herkennen alle ondervraagde ouders niettemin enige positieve uitwerkingen van de schorsingsvoorwaarden. Zo spreekt één van de ouders uitdrukkelijk zijn waardering uit voor de schorsingsvoorwaarde dat zijn zoon zich moet inschrijven voor een opleiding:

"Hij moet zich gaan inschrijven, dat is één van de voorwaarden van de jeugdreclassering. Dat is voor mij ook het belangrijkste. En dat de reclassering daarom vraagt, daar ben ik heel blij om eerlijk gezegd. Maar De Waag enzo [agressietraining, YB], dat is allemaal onzin..."

Desalniettemin lijken ook de opvattingen van de geïnterviewde ouders aan te sluiten bij het eerder genoemde inzicht dat jeugdstrafrechtelijke interventies slechts effectief kunnen zijn als deze door de direct betrokkenen als begrijpelijk, eerlijk en rechtvaardig worden ervaren.²⁶ Zo menen de ondervraagde ouders van 'ontkennende' verdachten en van een verdachte in een relatief lichte zaak dat de schorsingsvoorwaarden niet wenselijk zijn of dat de zwaarte van het interventieprogramma de minimale positieve effecten daarvan overschaduwde. Een treffend voorbeeld is de verontwaardigde reactie van een moeder van een veertienjarige verdachte in een relatief lichte zaak, wanneer het in de voorwaardelijke schorsing centraal staande hulpverleningsdoel tijdens een interview aan haar wordt voorgelegd. Zij reageert vol onbegrip en verwijst direct naar de negatieve impact die de aan de schorsing voorafgaande detentieperiode op haar zoon heeft gehad en naar de beperkingen die schorsingsvoorwaarden met zich brengen.

"Nou, ik vind dat geen helpen. Die drie dagen [inverzekeringstelling in een arrestantencomplex, YB] was echt hem naar de vernieling helpen! (...) Dat [vervolgens schorsingsvoorwaarden zijn opgelegd, YB] voelt ook als onrechtvaardig. Dat is heel belastend. Hij mag niks. Er waren in de buurt zomerfeesten, daar gaan ze altijd met een hele groep heen, daar mocht hij niet naar toe. Het belemmert je echt. X [zoon, YB] mag heel graag skaten, maar hij mag niet naar de skatebaan. Ja, dan moet ik mee. Maar wie wil er nou naar de skatebaan als zijn moeder daar op een bankje bij zit? Als puber zijnde wil je dat niet. In het begin had ik ook zelf van 'laat ik hem maar niet alleen naar de winkel

26. Van der Laan & Slotboom 2008, p. 116.

gaan'; je merkt dat het jezelf ook belemmert. (...) Dat geeft heel veel belasting, niet alleen voor hem, ook voor mij. (...) Dus ja, die regels, die beperkingen, ik vind ze heftig."

De ouders van 'bekennende' jeugdige respondenten kijken anders tegen de wenselijkheid en effectiviteit van de schorsingsvoorwaarden aan. Zo heeft de vader van een dertienjarige bekende verdachte met een licht verstandelijke beperking geen moeite om de ingrijpende schorsingsvoorwaarde ITB plus te aanvaarden. Hij erkent dat zijn zoon iets verkeerd heeft gedaan en prijst het systeem van de voorwaardelijke schorsing, omdat zijn jonge, kwetsbare zoon hierdoor in de gelegenheid is gesteld om zijn proces thuis af te wachten.

"Ik ben wat dat betreft ook vol lof over dit systeem. Dat toch rekening gehouden wordt met dat soort kinderen. Daar moet ik gewoon heel eerlijk in wezen."

De ouders van een andere 'bekennende' jeugdige respondent stellen het op prijs dat door middel van de schorsingsvoorwaarden snel wordt ingegrepen en zien daardoor concrete verbeteringen in het gedrag van hun zoon.

"Ik denk dat dat heel belangrijk is dat het gelijk gebeurt [het strafrechtelijk ingrijpen, YB]. Ik denk niet dat daar een periode tussen moet zitten. Hij had ook alles eerlijk verteld, dus dan kan dat ook. (...) Wij zijn er heel blij mee, want hij had altijd wel een kort lontje. Dat heeft ook met die drugstoestanden te maken. Maar je ziet dat het steeds meer op zijn plek valt en dat we steeds meer onze zoon terugkrijgen."

Aldus lijken de gevoelens van rechtvaardigheid bij de ouders over de aan hun kind opgelegde schorsingsvoorwaarden een belangrijke invloed te hebben op de opvattingen van de ouders over de wenselijkheid en effectiviteit van de schorsingsvoorwaarden. Deze gevoelens van rechtvaardigheid lijken vooral afhankelijk te zijn van de houding van hun kind ten opzichte van de schuldvraag – bekent of ontkent hun kind? – en de ernst van het feit waarvan hun kind wordt verdacht.

4 Wat betekenen deze bevindingen?

Verskillende bevindingen vinden steun in eerder onderzoek en geven aanleiding tot een viertal reflecties, respectievelijk wat betreft het illusoire onderscheid tussen dwangmiddel en straf, de subsidiariteitsgedachte, de duur van de schorsing en de rol van de ouders.

4.1 *Het illusoire onderscheid tussen dwangmiddel en straf*

Nadat Van der Laan e.a. reeds geconstateerd hadden dat jongeren in justitiële jeugdinrichtingen de voorlopige hechtenis als straf ervaren,²⁷ geven de interviews in het onderhavige onderzoek de indruk dat jongeren ook de schorsing van de voorlopige hechtenis – *de facto* de daaraan verbonden bijzondere voorwaarden – als straf ervaren. Dit impliceert dat het juridische onderscheid tussen strafvorderlijk dwangmiddel en straf door de betrokken jongeren in de praktijk niet herkend wordt. Dit sluit aan bij de bevindingen uit onderzoek van

27. Van der Laan e.a. 2008, p. 116.

Stevens, waaruit volgt dat (ook) in de optiek van rechters de strafvorderlijke doelen van voorlopige hechtenis niet duidelijk van strafdoelen zijn af te bakenen.²⁸ Het juridische onderscheid tussen het dwangmiddel voorlopige hechtenis – waaronder ook de voorwaardelijke schorsing daarvan – en straf lijkt dan ook grotendeels illusoir. Deze constatering noopt tot overdenking van verschillende aspecten van de schorsing van de voorlopige hechtenis in jeugdstrafzaken, in het bijzonder de verrekening van schorsingsvoorwaarden met de op te leggen straf en de waarde en implicaties van de onschuldpresumptie in het kader van de voorwaardelijke schorsing van de voorlopige hechtenis.

4.1.1 *Verrekening van schorsingsvoorwaarden met de op te leggen straf?*

Met het voor de betrokkenen in de praktijk illusoire onderscheid tussen dwangmiddel en straf is door de wetgever rekening gehouden voor zover het gaat om vrijheidsbenemende dwangmiddelen, daar artikel 27 Sr voorschrijft dat de periode in voorlopige hechtenis verrekend dient te worden met de eventueel op te leggen vrijheids- of taakstraf bij veroordeling. Dit geldt echter niet voor de aan de schorsing verbonden bijzondere voorwaarden. Dat een dergelijk absoluut onderscheid tussen voorlopige hechtenis en schorsingsvoorwaarden problemen kan opleveren blijkt wel uit de onwenselijke situatie dat huisarrest thans wel met de op te leggen straf wordt verrekend in het geval dit op grond van artikel 493 lid 3 Sv als modaliteit van voorlopige hechtenis is bevolen, maar niet indien dit in de vorm van een locatiegebod als bijzondere voorwaarde aan de schorsing is verbonden.²⁹ Doch ook los van deze situatie is het de vraag of de huidige, tot vrijheidsbenemende dwangmiddelen beperkte reikwijdte van artikel 27 Sr gerechtvaardigd kan worden. Het oprekken van de reikwijdte van artikel 27 Sr, waardoor de rechter bij de straftoemeting rekening dient te houden met de bijzondere voorwaarden die aan de schorsing van de voorlopige hechtenis verbonden waren, zou immers meer recht doen aan het voor de betrokkenen jongeren – ook als het gaat om schorsingsvoorwaarden – onherkenbare onderscheid tussen dwangmiddel en straf.

4.1.2 *De waarde van de onschuldpresumptie*

De waarde en implicaties van de onschuldpresumptie voor de toepassing van voorlopige hechtenis is in de literatuur veelvuldig besproken. Er is herhaaldelijk betoogd dat de voorlopige hechtenis – alsmede de voorwaardelijke schorsing daarvan – geen punitief karakter mag hebben, daar de onschuldpresumptie meebrengt dat voorafgaand aan een veroordeling in beginsel geen maatregelen mogen worden getroffen die gelijk kunnen worden gesteld aan een straf of schuldigverklaring.³⁰ Dit was ook voor de wetgever reden om het verbinden van 'punitieve' voorwaarden aan de schorsing van de voorlopige hechtenis in jeugdstrafza-

28. Zo worden – althans in commune strafzaken – de voorlopige hechtenisgronden 'gevaar voor herhaling' en 'ernstig geschokte rechtsorde' door verschillende rechters vertaald als preventie en beveiliging in ruime zin; doelen die als strafvorderlijk kunnen worden beschouwd, doch ook tot op zekere hoogte punitief zijn. Zie: L. Stevens, 'Voorlopige hechtenis in tijden van risicomanagement. Lijdende of leidende beginselen?', *DD* 2012, 36, p. 397.

29. Artikel 493 lid 6 Sv *juncto* artikel 2 lid 1 onder 4 Besluit gedragsbeïnvloeding jeugdigen maakt het mogelijk om huisarrest als bijzondere voorwaarde aan de schorsing van de voorlopige hechtenis te verbinden.

30. Zie onder meer: J.D. den Hartog, 'De onschuldpresumptie: grenzen aan de gronden waarop voorlopige hechtenis mag worden bevolen', in: J.L.M. Boek e.a., *Grensoverschrijdend strafrecht*, Arnhem: Gouda Quint 1990, p. 133; S. Trechsel, *Human Rights in Criminal Proceedings*, New York: Oxford University Press 2005, p. 163-164; P.H.P.H.M.C. van Kempen & F.G.H. Kristen, 'Alternatieven voor voorarrest vanuit Europees perspectief', in: *Praktisch strafrecht, Liber amicorum J.M. Reijntjes*, Nijmegen 2005, p. 318; A.H. Klip, 'Voorlopige hechtenis', *DD* 2012, 8, p. 91.

ken uitdrukkelijk te verbieden.³¹ De constatering dat het juridische onderscheid tussen een strafvorderlijk dwangmiddel en een straf in de praktijk grotendeels illusoir lijkt, noopt echter tot relativering van dit veronderstelde problematische verband tussen voorlopige hechtenis en straf. Stevens wees in dit verband reeds op het – in de opvattingen van rechters – sterk vervaagde onderscheid tussen ‘strafvorderlijke doelen’ van voorlopige hechtenis en ‘strafdoelen’.³² Als men het perspectief van de aan schorsingsvoorwaarden onderworpen jeugdige verdachten en hun ouders in ogenschouw neemt, ziet het er bovendien naar uit dat ook het door de wetgever gemaakte onderscheid tussen ‘punitieve’ schorsingsvoorwaarden – zoals een werkstraf – en vermeende ‘niet-punitieve’ schorsingsvoorwaarden – zoals een avondklok of een leerproject – kunstmatig is; in de praktijk kunnen immers ook deze vermeende ‘niet-punitieve’ schorsingsvoorwaarden als straf worden ervaren. Deze constatering roept de vraag op wat de waarde is van de onschuldpresumptie in het kader van de voorwaardelijke schorsing van de voorlopige hechtenis, in het bijzonder vanuit het perspectief van de betrokken jongeren en ouders in de praktijk. Hierbij lijkt een onderscheid te kunnen worden gemaakt tussen bekende en ontkennende verdachten.³³

Bekennende verdachten

Bekennende verdachten en hun ouders beschouwen het als bestraffend ervaren karakter van de schorsingsvoorwaarden niet altijd als bezwaarlijk. Sommigen stellen een directe bestraffing na aanhouding juist op prijs; zij achten dit een logisch gevolg op het door hen bekende delict en achten het niet wenselijk om eerst maanden te wachten op een veroordeling en dan pas de straf te ondergaan.³⁴ Formeel is dit onverenigbaar met de onschuldpresumptie; een bekentenis kan immers niet gelijkgesteld worden met een veroordeling. Niettemin kan men zich afvragen of de onschuldpresumptie in dezen niet het contact met de realiteit verliest; voor veel bekende verdachten en ouders staat met een uitdrukkelijke bekentenis de schuld immers vast. Het lijkt er op dat star vasthouden aan de onschuldpresumptie in een dergelijk geval door bekende verdachten en ouders onwenselijk en zelfs onbegrijpelijk wordt geacht. Dit biedt enerzijds steun aan een alternatief model waarin aan bekende jeugdige verdachten door middel van bijzondere voorwaarden de mogelijkheid wordt geboden alvast tijdens de schorsing van de voorlopige hechtenis met de straf aan te vangen.³⁵ Aan de andere kant roept dit de vraag op waarom het in gevallen waarin de schuld van de verdachte zelfs vanuit het perspectief van de verdachte zelf evident is, een dergelijk model überhaupt nodig is. De vraag kan hier worden opgeworpen of in dergelijke gevallen niet een snelle veroordeling door middel van (super)snelrecht mogelijk zou moeten zijn.

Ontkennende verdachten

31. *Kamerstukken II 2005/06*, 30 332, nr. 3, p. 14.

32. Stevens 2012, p. 396-399.

33. Stevens wijst ook op de relevantie van dit onderscheid vanuit het perspectief van rechters. Rechters blijken – althans in *commune* strafzaken – de onschuldpresumptie vooral op te vatten als een concrete bewijsregel, waardoor zij de concrete implicaties van de onschuldpresumptie in het kader van de voorlopige hechtenis voor een belangrijk deel afhankelijk stellen van het wel of niet bekennen door de verdachte. Zie: Stevens 2012, p. 392.

34. Stevens constateerde – in het kader van het *commune* strafrecht – reeds dat sommige rechters hier rekening mee houden in hun beslissing over de toepassing van voorlopige hechtenis. Dit kan reden zijn om met de voorlopige hechtenis te anticiperen op de vrijheidsstraf, om te voorkomen dat een verdachte tijdens het proces op vrije voeten wordt gesteld, went aan zijn vrijheid, zijn leven opbouwt en vervolgens maanden later na zijn veroordeling alsnog de gevangenis in moet. Zie: Stevens 2012, p. 389-390.

35. Bijvoorbeeld het in de inleiding genoemde Amsterdamse Hamertjesmodel en het Amelose model.

Voor ontkennende verdachten ligt de situatie daarentegen geheel anders. Zij lijken de als bestraffend ervaren schorsingsvoorwaarden veelal als onrechtvaardig te beschouwen en voelen zich onterecht behandeld als een veroordeelde. Eerder constateerden Van der Laan e.a. dergelijke gevoelens van onrechtvaardigheid reeds onder ontkennende jeugdige verdachten die in voorlopige hechtenis in justitiële jeugdinrichtingen verbleven.³⁶ Dit indiceert dat de beschermende functie van de onschuldpresumptie, als beginsel dat grenzen stelt aan de interventies in de strafrechtelijke voorfase, in de optiek van ontkennende verdachten niet aan belang heeft ingeboet. In het kader van de schorsing lijkt ook de daaraan voorafgaande instemming met de schorsingsvoorwaarden door de jeugdige verdachte, zoals voorgeschreven door artikel 493 lid 6 Sv, deze gevoelens van onrechtvaardigheid over de 'bestraffende' voorwaarden in de praktijk niet te verlichten. Met name de jongeren die het verblijf in de justitiële jeugdinrichting als zwaar ervaren, beschouwen de schorsing van de voorlopige hechtenis immers als een zeer gewenste mogelijkheid om naar huis te mogen. Men kan zich dan ook afvragen of van een volledig vrije instemming met de schorsingsvoorwaarden sprake kan zijn als niet-instemmen (voortdurende van) de tenuitvoerlegging van de voorlopige hechtenis tot gevolg heeft.

In jeugdstrafzaken wordt de onschuldpresumptie nog wel eens aan de kant geschoven met een beroep op de pedagogische doelstellingen van het jeugdstrafrecht.³⁷ Zo achten verschillende jeugdreclasserders de schuldvraag en het ontkennen van een jeugdige verdachte van ondergeschikt belang bij het opstellen van een interventieprogramma tijdens de schorsing; in hun optiek prevaleert de vermeende 'pedagogische effectiviteit' van de schorsingsvoorwaarden boven juridische beginselen, zoals de onschuldpresumptie. Het is echter de vraag of dit gerechtvaardigd kan worden, zeker wanneer men in ogenschouw neemt dat het volgens algemeen aanvaarde wetenschappelijke inzichten voor de effectiviteit van strafrechtelijke interventies van essentieel belang is dat deze door de betrokkenen als begrijpelijk, eerlijk en rechtvaardig worden ervaren.³⁸ In het geval dat ingrijpende interventies worden opgelegd aan ontkennende verdachten kunnen deze effectiviteitsvoorwaarden in het gedrang raken en kan dit zelfs contraproductief werken.³⁹ De opvattingen van de jeugdige respondenten en hun ouders in het onderhavige onderzoek lijken dit te ondersteunen.

4.2 Subsidiariteit als rechtvaardiging?

De ratio van de schorsing van de voorlopige hechtenis dient volgens de wetgeschiedenis te worden gevonden in de subsidiariteit; de schorsingsvoorwaarden bieden een minder ingrijpend alternatief voor de voorlopige hechtenis en verdienen daarom, waar mogelijk, de voorkeur.⁴⁰ Nadat eerder onderzoek reeds uitwees dat rechters de voorwaardelijke schorsing in de praktijk ook voor andere doeleinden gebruiken,⁴¹ blijken deze juridische uitgangspunten eveneens niet overeen te komen met de opvattingen van de direct bij de tenuitvoerlegging betrokken jeugdreclasserders, jeugdige verdachten en ouders.

36. Van der Laan e.a. 2008, p. 81.

37. Zie onder meer: Uit Beijerse 2009; Van den Brink 2012, p. 10.

38. Van der Laan & Slotboom 2008, p. 116.

39. Zie over het belang van de ervaren 'rechtvaardigheid' van sanctionering onder meer: T.R. Tyler, *Why people obey the law*, Londen: Yale University Press 1990; en T.R. Tyler, 'Procedural justice, legitimacy, and the effective rule of law', in: M. Tonry (red.), *Crime and Justice: A review of research*, Chicago: University of Chicago Press 2003, p. 283-358.

40. *Kamerstukken II* 1913/14, 286, nr. 3, p. 79-85.

41. Bijvoorbeeld in commune strafzaken om 'een vinger aan de pols te houden' (Stevens 2012, p. 388) en in jeugdstrafzaken om snel in te grijpen en 'te voorkomen dat de jongere verder afglijdt' (Van den Brink 2012, p. 10).

Zo beschouwen de ondervraagde jeugdreclasseerders de schorsing van de voorlopige hechtenis als een kans om een op maat gemaakt programma van voorwaarden op te stellen, gebaseerd op de individuele behoeften van de jongere, om zo de problemen die spelen in de verschillende leefgebieden van de jongere aan te pakken; doelen die reiken tot ver voorbij het bieden van slechts een minder ingrijpend alternatief voor voorlopige hechtenis. Verschillende jeugdreclasseerders menen dat deze praktijk gerechtvaardigd kan worden, omdat de 'pedagogische effectiviteit' van de interventies prevaleert boven eventuele juridische bezwaren. Naast de vraag of dit ter zijde schuiven van juridische bezwaren – waaronder het dwangmiddelkarakter van de voorlopige hechtenis en de onschuldpresumptie – als zodanig gerechtvaardigd kan worden,⁴² is het twijfelachtig of het gebruik van schorsingsvoorwaarden om deze verstrekkende, ruim geformuleerde doelstellingen na te streven überhaupt als effectief kan worden beschouwd. Deze aanpak lijkt immers op gespannen voet te staan met enkele breed gedragen, wetenschappelijk onderbouwde uitgangspunten voor de effectiviteit van jeugdstrafrechtelijke interventies, de zogenoemde *What Works*-beginselen.⁴³ Zo kan men zich afvragen in hoeverre het 'pedagogisch effectief' is om te interveniëren met de zeer ruime doelstelling om 'problemen in verschillende leefgebieden van de jongere aan te pakken', terwijl het 'behoeftebeginsel' voorschrijft dat jeugdstrafrechtelijke interventies zich moeten beperken tot factoren die direct gerelateerd zijn aan delinquent gedrag.⁴⁴ Ook kan de vraag worden opgeworpen in hoeverre het 'pedagogisch effectief' is om de intensiteit van de interventie aan te passen aan het criterium van 'problemen en behoeften van de individuele jongere', terwijl het 'risicobeginsel' voorschrijft dat de intensiteit van de interventie moet worden afgestemd op basis van het individuele recidiverisico.⁴⁵ Daarnaast kan de algemene aanname dat schorsing onder voorwaarden per definitie als *minder ingrijpend* moet worden beschouwd dan voorlopige hechtenis ter discussie worden gesteld. Ondanks dat jongeren over het algemeen sterk de voorkeur geven aan een schorsing onder voorwaarden boven een verblijf in een justitiële jeugdinrichting,⁴⁶ blijken sommige jongeren de schorsing onder ingrijpende voorwaarden – zoals ITB plus of huisarrest – niettemin als stressvoller en zwaarder te ervaren dan een verblijf in een justitiële jeugdinrichting. Dit houdt allereerst verband met het ingrijpende karakter van de schorsingsvoorwaarden, maar ook met de duur van de schorsing, met name in het geval de schorsing disproportioneel lang voortduurt ten opzichte van de termijnen van de voorlopige hechtenis. Behalve dat men zich in dergelijke gevallen vanuit principieel oogpunt kan afvragen of de schorsing nog gerechtvaardigd kan worden op grond van het subsidiariteitsbeginsel, geeft dit een aanvullend argument om ook ingrijpende schorsingsvoorwaarden te verrekenen met de op te leggen straf, zoals artikel 27 Sr dit reeds voorschrijft voor de tijd die een verdachte in voorlopige hechtenis heeft doorgebracht,⁴⁷ en roept dit vragen op over de – vrijwel onbegrensde – duur van de schorsing.

42. Zie onder meer: Uit Beijerse 2009; Van den Brink 2012, p. 10.

43. Van der Laan & Slotboom 2008, p. 117-122.

44. *Ibid.*, p. 118-119.

45. *Ibid.*, p. 118. Uit onderzoek blijkt dat een niet-optimale afstemming tussen reactie en recidiverisico kan leiden tot een uitkomst die tegengesteld is aan wat er werd nagestreefd; indien het recidiverisico laag is, kan een intensieve interventie zelfs resulteren in meer criminaliteit.

46. Bos e.a. 2006, p. 45 en Terlouw & Kamphorst 2002, p. 40 constateerden reeds dat jongeren over het algemeen nachtdetentie en elektronisch huisarrest als modaliteiten van voorlopige hechtenis verkiezen boven een *fulltime* verblijf in een justitiële jeugdinrichting.

47. Zie paragraaf 4.1.1.

4.3 De duur van de schorsing

De rechter heeft op grond van artikel 2 lid 3 BGJ de mogelijkheid om de werking van de bijzondere voorwaarden te beperken tot een bij de beslissing tot schorsing van het bevel tot voorlopige hechtenis te bepalen tijdsduur. De schorsing van de voorlopige hechtenis – alsmede het merendeel van de schorsingsvoorwaarden⁴⁸ – is echter niet gebonden aan wettelijke termijnen, zoals de voorlopige hechtenis dat wel is. Uit de interviews met de jeugdige respondenten komt echter naar voren dat de voordelen van de voorwaardelijke schorsing boven voorlopige hechtenis grotendeels teniet kunnen gaan in het geval dat de duur van de schorsing disproportioneel lang is ten opzichte van de termijnen van voorlopige hechtenis. Met andere woorden: de vrijwel onbegrensde duur van de voorwaardelijke schorsing kan tot gevolg hebben dat dit als ingrijpender wordt ervaren dan voorlopige hechtenis die wel aan strikte termijnen gebonden is en daardoor doorgaans korter duurt.⁴⁹ Dit terwijl de voorwaardelijke schorsing is bedoeld als een *minder ingrijpend* alternatief voor voorlopige hechtenis. Wettelijke termijnen die de duur van de schorsing en de daaraan verbonden voorwaarden begrenzen en in redelijke verhouding brengen met de wettelijke termijnen van voorlopige hechtenis, zouden dan ook recht doen aan de subsidiariteitsgedachte die aan de schorsing ten grondslag ligt.

Daarnaast ligt er een tweede argument om de duur van de schorsing en de daaraan verbonden voorwaarden wettelijk te begrenzen in het als 'bestraffend' ervaren karakter van de voorwaardelijke schorsing. Daar de onschuldpresumptie punitieve schorsingsvoorwaarden verbiedt en een terughoudende toepassing eist van interventies in de strafrechtelijke voorfase, is het immers zeer twijfelachtig of een ongelimiteerde duur van als 'bestraffend' ervaren schorsingsvoorwaarden gerechtvaardigd kan worden.

Naast deze principiële argumenten, is er ook een effectiviteitsargument om de duur van de schorsing te begrenzen. Dit houdt verband met het door de geïnterviewde jeugdreclasserders gesignaleerde algemene motivatiepatroon van de jongere tijdens de schorsing. Om de motivatie van de jongere tijdens de schorsing hoog te houden, en daarmee de door de jeugdreclasserders erkende voordelen van interveniëren in de schorsingsfase optimaal te benutten, is het van belang dat de twee *motivatie-triggers* – de vrijlating uit voorarrest en de terechtzitting – elkaar binnen afzienbare tijd opvolgen. Voor de effectiviteit van de schorsingsvoorwaarden lijkt een beperkte duur van de schorsingsfase dan ook essentieel.

4.4 De rol van de ouders

Tot slot verdient de rol van de ouders tijdens de schorsing aandacht. Duidelijk is geworden dat schorsingsvoorwaarden niet alleen de jeugdige verdachten treffen, maar ook voor diens ouders een grote belasting kunnen opleveren.⁵⁰ Dit onderstreept allereerst het belang dat rechters de ouders voorafgaand goed inlichten over de consequenties van een eventuele voorwaardelijke schorsing en de mening van de ouders in overweging nemen bij de schorsingsbeslissing, alsmede het belang dat jeugdreclasserders de ouders nauw betrekken bij het opstellen van het schorsingsprogramma.⁵¹ Dat sommige ouders zich zelfs persoonlijk

48. Artikel 2 lid 3 BGJ begrenst slechts de duur van een viertal in het eerste lid van die bepaling opgesomde schorsingsvoorwaarden: het leerproject (ten hoogste 120 uur), de gedwongen behandeling, intensieve trajectbegeleiding en de 'restcategorie' (alle ten hoogste zes maanden).

49. Door de strikte termijnen worden zaken waarin de verdachte in voorlopige hechtenis zit doorgaans sneller op zitting gebracht dan de zaken waarin de voorlopige hechtenis is geschorst.

50. Dit sluit aan bij de bevindingen van Terlouw & Kamphorst 2002, p. 45, die constateren dat ouders het elektronische huisarrest van hun kind als moeilijk en zwaar ervaren.

51. De in het onderhavige onderzoek ondervraagde jeugdreclasserders geven overigens aan dit, indien mogelijk, te doen.

'gestraft' voelen door de schorsingsvoorwaarden die zijn opgelegd aan hun kind, roept echter vragen op over de rechtvaardiging van deze enorme belasting van de ouders. Deze constatering staat immers op gespannen voet met het op het binnen het Nederlandse strafrecht fundamentele beginsel van individuele schuld gebaseerde uitgangspunt dat ouders niet bestraft mogen worden voor het delinquente gedrag van hun kinderen.⁵² Dit geeft dan ook aanleiding tot een overdenking van de grenzen aan de rol en verantwoordelijkheid van ouders in het kader van de schorsing van de voorlopige hechtenis van hun kind, niet alleen juridisch, maar ook ethisch en praktisch, in het bijzonder wanneer het kind de leeftijd van achttien jaar bereikt heeft. Een treffend voorbeeld in het onderhavige onderzoek is een alleenstaande moeder die zichzelf, zowel emotioneel als praktisch, niet in staat acht om voor een lange duur om te gaan met haar toezichthoudende taak met betrekking tot het als schorsingsvoorwaarde opgelegde huisarrest van haar thuiswonende achttienjarige zoon. Allereerst staat dit op gespannen voet met het juridische concept van ouderlijk gezag dat eindigt zodra het kind de meerderjarigheid bereikt.⁵³ Daarenboven geven de enorme belasting die intensief ouderlijk toezicht met zich meebrengt en de uit het toezicht voortvloeiende spanningen tussen ouder en kind een gegronde reden om de vraag op te werpen in hoeverre het praktisch haalbaar en moreel aanvaardbaar is om een alleenstaande, werkende ouder gedurende een lange periode met een dergelijke taak te belasten, zeker wanneer het kind reeds meerderjarig is. Ondanks dat een actieve rol van de ouders tijdens de schorsing goed gerechtvaardigd kan worden en zelfs noodzakelijk is, kan in dergelijke gevallen niet worden verwacht dat een ouder te allen tijde de rol van toezichthouder op zich neemt.

5 Tot besluit

In het voorgaande is duidelijk geworden dat er met betrekking tot de voorwaardelijke schorsing van de voorlopige hechtenis in jeugdstrafzaken een gespannen verhouding bestaat tussen enkele principiële juridische uitgangspunten, de opvattingen van de jeugdreclasserders en de beleving van degenen die de schorsingsvoorwaarden ondergaan en zijn enkele suggesties gedaan om deze spanningen te verminderen. Hiermee onderstrepen de uitkomsten van dit verkennend, kwalitatief empirisch onderzoek de meerwaarde van het verkrijgen van inzicht in de percepties van jeugdige verdachten, ouders en jeugdreclasserders voor het – tot voorheen overwegend juridische – debat over dit jeugdstrafrechtelijk onderwerp.

Nadat eerder onderzoek reeds uitwees dat rechters de voorwaardelijke schorsing van de voorlopige hechtenis in de praktijk ook wel voor andere doeleinden toepassen dan waarvoor dit volgens de wetgever formeel is bedoeld, blijken ook de opvattingen en ervaringen van bij de tenuitvoerlegging betrokken jeugdreclasserders, jeugdige verdachten en ouders niet overeen te komen met het formeel juridische karakter van de voorwaardelijke schorsing. Daar de voorwaardelijke schorsing van de voorlopige hechtenis formeel een strafvorderlijk dwangmiddel is, lijken jeugdreclasserders dit vooral als een fase voor jeugdhulpverlening te beschouwen, terwijl de betrokken jongeren en hun ouders de voorwaardelijke schorsing voornamelijk als straf lijken te ervaren. Dit roept vragen op over de functie van de voorwaardelijke schorsing van de voorlopige hechtenis. Het voorstel van Stevens in haar recente bijdrage in *Delikt en Delinkwent* om de doelstellingen van voorlopige hechtenis – en

52. Kamerstukken II 1999/2000, 27 197, nr. 1, p. 11.

53. Dit houdt in dat zowel het recht als de plicht van de ouder om zijn of haar kind te verzorgen en op te voeden in beginsel eindigt wanneer het kind de meerderjarigheid bereikt. Zie artikel 1:247 BW.

derhalve ook van de voorwaardelijke schorsing daarvan – uitdrukkelijk in de wet op te nemen,⁵⁴ kan hierin de gewenste duidelijkheid scheppen. Dit kan de wettelijke regeling eveneens meer in lijn brengen met de bestendige praktijk. Het voert te ver door om op deze plaats tot een concrete invulling van dergelijke doelstellingen te komen. Wel lijkt het verdedigbaar om de doelstellingen mede afhankelijk te stellen van het bekennen of ontkennen van het feit door de verdachte. Voorts eist het bijzondere karakter van het jeugdstrafrecht dat ook 'jeugdspecifieke' doelstellingen geformuleerd worden. De pedagogische grondslag van het jeugdstrafrecht brengt immers mee dat de doelstellingen van voorlopige hechtenis en de voorwaardelijke schorsing daarvan in jeugdstrafzaken wezenlijk kunnen verschillen ten opzichte van het commune strafrecht, daar het 'belang van het kind' in beslissingen in het kader van het jeugdstrafrecht altijd een primaire overweging vormt. Hierbij dient echter te worden gewaakt voor verregaand paternalisme. Voordat 'jeugdhulpverlenende' doelstellingen van de voorwaardelijke schorsing een plaats krijgen in de wet is het dan ook essentieel dat de effectiviteit van het gebruik van schorsingsvoorwaarden als instrument voor jeugdhulpverlening is aangetoond middels een gedegen effectiviteitsonderzoek.

Het is evident dat het opnemen van de doelstellingen van voorlopige hechtenis in de wetgeving niet over één nacht ijs mag gaan. Het vereist nog een hoop fundamenteel denkwerk alsook nadere empirische inzichten in de toepassingspraktijk van de voorlopige hechtenis in jeugdstrafzaken om tot een juridisch aanvaardbare en voor de praktijk betekenisvolle en werkbare regeling te komen.⁵⁵ Niettemin is dit mijns inziens de moeite waard. Met de wettelijke vastlegging van de doelstellingen van voorlopige hechtenis – en de voorwaardelijke schorsing daarvan – in de specifieke context van het jeugdstrafrecht kan immers een belangrijke stap worden gezet richting de overbrugging van de in dit kader bestaande kloof tussen de juridische en de empirische realiteit.

---

54. Stevens 2012, *supra* noot 27, p. 402-405.

55. *Ibid.*, p. 405.